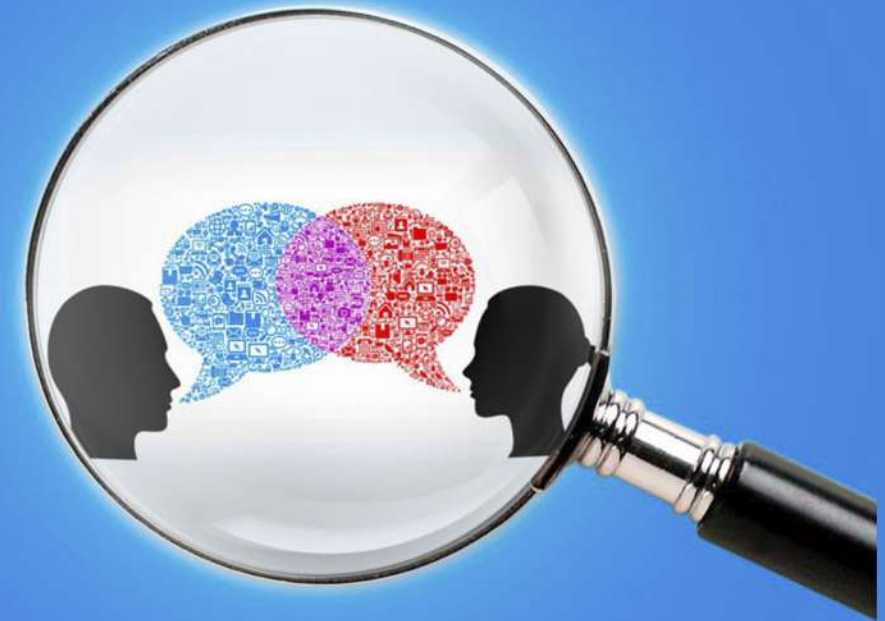

TOIROVA GULI IBRAGIMOVNA
HAMROYEVA NAFISA NIZOMIDDINOVNA
NEMATOVA NILUFAR RABI QIZI

TILSHUNOSLIK NAZARIYASI

O'QUV QO'LLANMA

HP BUKHARA
HAND PRINT

**Toirova Guli Ibragimovna
Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna
Nematova Nilufar Rabi qizi**

TILSHUNOSLIK NAZARIYASI

(o'quv qo'llanma)

**BUXORO-2025
“BUKHARA HAMD PRINT” nashriyoti**

UO‘K: 622.276

BBK: 65.35

T88

Toirova Guli Ibragimovna

Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna

Nematova Nilufar Rabi qizi

TILSHUNOSLIK NAZARIYASI [matn] o‘quv qo‘llanma: Buxoro: «BUKHARA
HAMD PRINT» nashriyoti 2025, 72 bet.

Ushbu o‘quv qo‘llanma Filologiya va tillarni o‘qitish (o‘zbek tili) bakalavri ixtisosligi bo‘yicha ta‘lim olayotgan talabalar hamda Lingvistika (o‘zbek tilshunosligi) mutaxassisligi magistrantlari uchun mo‘ljallangan. Ishlanmadan “Tilshunoslik nazariyasi” kursining bo‘limlarini mustahkamlash mavzu bo‘yicha mashqlar, topshiriqlar, savol-javoblar hamda mustaqil o‘zlashtirish uchun tuzilgan izohli jadvallar o‘rin olgan. Mazkur qo‘llanmadan mustaqil ta‘lim mashg‘ulotlarida foydalanish mumkin.

Mualliflar: *Toirova Guli Ibragimovna -BuxDU o‘zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrası professori f.f.d.(DSc)*
Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna – BuxDU Pedagogika kafedrası dotsenti, f.f.f.d. (PhD)
Nematova Nilufar Rabi qizi - BuxDU Filologiya va tillarni o‘qitish: o‘zbek tili 1-kurs talabasi

Mas‘ul muharrir: *B.E.Qilichev - filologiya fanlari doktori(DSc), professor*

Taqrizchilar: *U.Sh.Ahmadova - Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*
D.B.Jumayeva - Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

O‘quv qo‘llanma, O‘zbekiston respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universitetining 2024-yil 24-dekabrdagi 813-U sonli buyrug‘iga asosan nashr etishga tavsiya etilgan. Ro‘yxatga olish raqami 813-23

ISBN: 978-6206-799-91-7

SO‘Z BOSHI

Tilshunoslik nazariyasi inson tafakkurining boyliklaridan biri bo‘lib, tilning mohiyati, tuzilishi va ijtimoiy hayotdagi o‘rnini chuqur ilmiy o‘rganish bilan shug‘ullanadi. Til – nafaqat insoniyatning aloqa vositasi, balki milliy ong, madaniyat va tarixning uzviy qismi. Shu sababli, tilshunoslik nazariyasi bu muqaddas ne‘matning sirlarini ochib beruvchi ilmiy yo‘nalish sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur o‘quv qo‘llanma zamonaviy tilshunoslik nazariyasining eng muhim masalalarini qamrab olib, ilmiy va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Qo‘llanma ona tilining milliy tabiatini ochib berish bilan birga, tilshunoslikka oid universal qonuniyatlarni tushunishga yo‘naltirilgan. Kitobda til tizimi va strukturasining nazariy asoslari, tilning jamiyatdagi funksiyalari va o‘zgaruvchan tabiati, shuningdek, zamonaviy lingvistik tadqiqot metodlari keng yoritilgan.

Milliy istiqlol yillarida tilga bo‘lgan e‘tiborning ortishi natijasida ona tilimizni ilmiy o‘rganish va uning nazariy asoslarini shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etdi. Ushbu qo‘llanma nafaqat tilshunoslik bo‘yicha fundamental bilimlarni yetkazish, balki yosh tadqiqotchilar, o‘qituvchilar va talabalar uchun yo‘riqchi sifatida xizmat qiladi. Ayniqsa, unda tilning milliy xususiyatlari va zamonaviy lingvistik tendensiyalar uyg‘un tarzda tahlil qilingan.

Qo‘llanmada tilshunoslikning asosiy nazariy masalalari, grammatik qurilmaning milliy va umumiy qonuniyatlari, tilning rivojlanish bosqichlari hamda milliy tilning taraqqiyotiga oid dolzarb mavzular qamrab olingan. Bu esa nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy malakalarni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Ishonamizki, ushbu o‘quv qo‘llanma tilshunoslikka qiziquvchilar, ilmiy izlanish olib borayotgan tadqiqotchilar va o‘qituvchilar uchun qimmatli manba bo‘ladi. Shu bilan birga, kitob milliy tilshunoslik fanining rivojlanishiga o‘z hissasini qo‘shadi.

Tilshunoslik nazariyasini o‘rganishda muvaffaqiyatlar tilaymiz!

MUNDARIJA

SOʻZ BOSHI	3
1-MAVZU: TILNING IJTIMOIIY, BIOLOGIK, FIZIOLOGIK TABIATI.....	4
2-MAVZU: FONETIKA. UNLI VA UNDOSHLAR TASNIFI. ULAR USTIDA ISH	5
3-MAVZU: FONETIK HODISALAR. KOMBINATOR VA POZITSION OʻZGARISHLAR BOʻYICHA MASHQ.....	9
4-MAVZU: LEKSEMA. SOʻZ VA UNING MAʼNOSI USTIDA ISH. SOʻZNING GRAMMATIK VA LUGʻAVIY MAʼNOLARINI ANIQLASH .	15
5-MAVZU: TILNING LUGʻAT TARKIBIGA DOIR ISH. MATNDA QOʻLLANISHIGA QARAB GURUHLASH.....	20
6-MAVZU: SOʻZNING MORFEMIK TARKIBINI ANIQLASH. OʻZAK VA AFFIKS MORFEMALAR. AGGLYUTUNATIV VA FLEKTIV TILLARDA OʻZAK VA AFFIKSAL MORFEMALAR XUSUSIYATI	26
7-MAVZU: GRAMMATIK MAʼNO IFODALOVCHI VOSITALARNI ANIQLASH VA SHARHLASH	32
8-MAVZU: MATNDAGI GAPLARNI SINTAKTIK JIHATDAN SHARHLASH. SOʻZ BIRIKMALARINI, GAP QOLIPINI ANIQLASH	36
10-MAVZU: TILSHUNOSLIKNING ZAMONAVIY YOʻNALISHLARI	47
TEST TOPSHIRIQLARI	52
ADABIYOTLAR ROʻYXATI.....	67

QAYDLAR UCHUN

Toirova Guli Ibragimovna
Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna
Nematova Nilufar Rabi qizi

TILSHUNOSLIK NAZARIYASI

(o‘quv qo‘llanma)

<i>Muharrir:</i>	<i>H.Qahhorov</i>
<i>Texnik muharrir:</i>	<i>B.Ashurov</i>
<i>Musahhih:</i>	<i>M.Kuziyeva</i>
<i>Sahifalovchi:</i>	<i>X.Axrоров</i>

Nashriyot litsenziyasi №040075. 23.09.2022. Orginal maketidan bosishga ruxsat etildi: 05.02.2025. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. “Times New Roman” garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog‘ozi. Bosma tobog‘i 4,5. Adadi 100. Buyurtma № 699

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi “BUKHARA HAMD PRINT” nashriyoti. Buxoro shahri Hofiz Tanish Buxoriy ko‘chasi, 190-B uy. Tel: (97) 736-20-11. Bahosi kelishilgan narxda.

“BUKHARA HAMD PRINT” MCHJ bosmaxonasida
chop etildi.

Buxoro shahri Qayum Murtazoyev ko‘chasi, 344-uy